

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) อาศัยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) และวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction)

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกแหล่งข้อมูลแบบเจาะจง ด้วยการอ้างอิงจากจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอส ตั้งแต่ช่วงหลังการประกาศใช้กฎอัยการศึก 20 พฤษภาคม 2557 ต่อเนื่องถึงภาวะภายใต้การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลัง โดยจำแนกแหล่งข้อมูลออกเป็น 5 กลุ่ม รวม 20 คน

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ที่ควรจะเป็น หรือที่คาดหวังต่อการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวภายใต้กรอบนโยบายของสื่อสาธารณะ อันจะไม่ส่งผลกระทบต่อองค์กรและผู้ชม เพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดรูปแบบเนื้อหาและกรอบการทำงานที่ของผู้ปฏิบัติงานที่มีความเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อองค์กรสื่ออื่น ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบการค้นคว้าเอกสารวิชาการ นำมาจำแนกและวิเคราะห์ผลการวิจัย ดังนี้

1. อัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร

จากการที่ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ อัตลักษณ์ ไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะที่ทำให้เกิดความโดดเด่น แตกต่าง ไม่ซ้ำแบบใคร ซึ่งทำให้เกิดการจดจำ อัตลักษณ์ของไทยพีบีเอส จึงหมายถึง ความเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย ขณะที่อัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอส หมายถึง การมุ่งมั่นผลิตข่าวที่ไม่เป็นโทษ สามารถขับเคลื่อนสังคมโดยทำหน้าที่เป็นหัวหอกที่สำคัญในการนำพาสังคมให้รู้เท่าทันความเป็นไป และความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งรอบตัวและรอบโลก รวมถึงสร้างความตระหนักให้แก่สังคมได้ในระดับหนึ่ง จนสามารถเป็นต้นแบบของสื่อสาธารณะ โดยมี Thai PBS's Style Book เป็นกรอบแนวทางการทำข่าว

ดังนั้น เพื่อศึกษาอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร ผู้วิจัยจึงเริ่มต้นศึกษาความเข้าใจในอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอสจากผู้ที่เกี่ยวข้องในช่วงกรณีศึกษา ทั้งจากผู้ปฏิบัติงานภายใน และแหล่งข้อมูลภายนอก

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่เข้าใจในอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอสเป็นอย่างดีในฐานะสื่อสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย ที่มีความเป็นอิสระ ดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย โดยมีข้อบังคับด้านจริยธรรมวิชาชีพ ส.ส.ท. เป็นกรอบในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอ และมี Thai PBS's Style Book เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ ใกล้เคียงกับผลงานวิจัยของ ประทุม บุญรักษ์ (2552) เรื่อง ภาพลักษณ์สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย ที่วิเคราะห์ว่า ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่เปิดรับข้อมูลข่าวสารของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทยเป็นประจำ มักรับรู้ถึงนโยบายและวิสัยทัศน์ของไทยพีบีเอส ขณะเดียวกันก็มองภาพลักษณ์ของไทยพีบีเอสเป็นสถานีแห่งข่าวสารที่ทำงานรวดเร็ว

ดังนั้นหากวิเคราะห์จากเหตุการณ์ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ จะพบว่า อัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร มีความชัดเจนเป็นไปตามกรอบแนวคิดในการทำข่าวของสื่อสาธารณะในภาวะวิกฤตตาม Thai PBS's Style Book นำมาสู่การประชุมหารือวางแผนในกองบรรณาธิการ เพื่อหาข้อสรุปในการตัดสินใจนำเสนอข่าวท่ามกลางคำสั่งประกาศห้ามสื่อแพร่ภาพออกอากาศ ซึ่งแม้ทำให้ผู้ชมส่วนหนึ่งไม่พอใจ แต่เนื่องจากผู้บริหาร กองบรรณาธิการในขณะนั้น เห็นถึงความสำคัญของการทำหน้าที่สื่อเพื่อประชาชนในภาวะวิกฤต จึงพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อยืนหยัดต่อการทำหน้าที่สื่อสาธารณะอย่างถึงที่สุด โดยอาศัยช่องทางออกอากาศสดทางสื่อออนไลน์นำเสนอข่าวสารอย่างกล้าหาญและรอบด้าน

อย่างไรก็ตาม แม้ช่วงเวลาดังกล่าวไทยพีบีเอสทำให้ผู้ชมเห็นถึงอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวได้ชัดเจนขึ้น แต่ขณะเดียวกันในการปฏิบัติหน้าที่ก็ยังมีข้อผิดพลาดด้านเนื้อหาที่ส่งผลโดยตรงต่ออัตลักษณ์เช่นกัน คือ การเชิญนักวิชาการที่มีท่าทีไม่เป็นกลางมาแสดงความคิดเห็น ทั้งที่สถานการณ์กำลังตึงเครียดและขัดแย้ง ทำให้ผู้ชม นักวิชาการ และตัวแทนฝ่ายทหาร รวมถึงผู้ปฏิบัติงานบางส่วนเคลือบแคลงถึงความเป็นกลางของไทยพีบีเอส

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ในการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร

จากข้อมูลสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอสภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร สามารถจำแนกได้ 2 ส่วน คือ ปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอก

2.1 ปัจจัยภายใน

ในกรณีนี้ผู้วิจัยค้นพบว่าปัจจัยภายในคือสิ่งที่สามารถควบคุมได้ เช่น รูปแบบการนำเสนอข่าวตาม Thai PBS's Style Book ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ โดยเฉพาะเมื่อมีสถานการณ์ฉุกเฉินนอกเหนือจากที่ระบุไว้ โดยต้องเป็นไปตามสาระสำคัญของ พรบ. สสท. ขณะเดียวกันช่องทางการนำเสนอซึ่งเป็นเครื่องมือในการทำหน้าที่ของไทยพีบีเอสก็สามารถปรับเปลี่ยนประยุกต์ได้ตามสถานการณ์เช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การปรับตัวของคนข่าวในยุคออนไลน์ กรณีหนังสือพิมพ์บ้านเมือง ของ บุษดี พนมภฏ (2556) ที่พบว่า บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในยุคออนไลน์ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดยังคงรายงานเหตุการณ์ให้กับประชาชนรับรู้ได้ โดยคุณค่าของการทำหน้าที่สื่อมวลชนไม่ลดน้อยลง เพราะปัจจัยที่ผู้บริโภคเชื่อถือคือข้อมูลข่าวสาร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับรูปแบบ นอกจากนี้การควบคุมโดยรัฐก็ทำได้ยากขึ้น เนื่องจากมีผู้ให้บริการจำนวนมาก และมีเสรีภาพในการเลือกรับชมมากขึ้น

กรณีนี้ไทยพีบีเอสเลือกใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือ เนื่องจากเมื่อ คสช. ออกประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 4/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การถ่ายทอดออกอากาศของสถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์ และสถานีวิทยุชุมชน โดยให้สถานีวิทยุกระจายเสียงทุกสถานี ทั้งที่เป็นของราชการและเอกชน งดรายการประจำสถานี และให้ถ่ายทอดกระจายเสียงจากสถานีวิทยุกระจายเสียงของกองทัพบก ไทยพีบีเอสได้อาศัยการมีเครื่องมือคือช่องทางออนไลน์ที่มี ตัดสินใจออกอากาศสดผ่านทางยูทูป ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วมากขึ้น ซึ่งนี่เองกลายเป็นจุดเริ่มต้น ทำให้ไทยพีบีเอสนำช่องทางออนไลน์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอข่าวและรายการ ควบคู่ไปกับการเผยแพร่ทางโทรทัศน์มาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามหลังการออกอากาศสดทางยูทูปในวันรัฐประหารได้ 2 ชั่วโมง 6 นาที เจ้าหน้าที่ทหารที่เข้าควบคุมพื้นที่ได้รับคำสั่งเด็ดขาดให้ไทยพีบีเอสยุติการออกอากาศทันที ส่วนหนึ่งเพราะนอกจากสถานการณ์ความคับหน้า และข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับประชาชนในช่วงที่บ้านเมืองกำลังวิกฤต ช่วงหนึ่งของการออกอากาศยังได้เชิญนักวิชาการมาแสดงความคิดเห็น กระทั่งไม่สามารถควบคุมเนื้อหาที่มีความสับสนเสี่ยง เข้าข่ายยุ่งได้ ส่งผลให้ คสช. ออกประกาศเรื่องการทำหน้าที่ของสื่อเพิ่มเติมอีกหลายฉบับ

นอกจากนี้ยังมีกระแสจากพนักงานภายในไทยพีบีเอส ประกอบไปด้วยพนักงานที่ปฏิบัติงานในฝ่ายข่าว และพนักงานฝ่ายอื่น ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการนำเสนอ โดยจากผลการวิจัยพบว่าการตัดสินใจออกอากาศผ่านช่องทางยูทูบ เป็นที่รับรู้กันเฉพาะในเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าวเท่านั้น พนักงานฝ่ายอื่นไม่รับรู้ถึงแผนงานมาก่อน ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานเบื้องหลังที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาสื่อใหม่ และเจ้าหน้าที่ออกอากาศ ไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือคำสั่งใด ๆ การปฏิบัติงานจึงเป็นเพียงข้อมูลที่ได้รับรู้หน้างาน โดยต้องเผชิญกับความเสี่ยง เนื่องจากทหารที่เข้าควบคุมพื้นที่มีคำสั่งให้หยุดออกอากาศ และถามหาความรับผิดชอบ ขณะที่ผู้ใหญ่หรือกองบรรณาธิการไม่สามารถให้คำตอบกับผู้ปฏิบัติงานได้ แสดงให้เห็นถึงปัญหาของการสื่อสารภายในองค์กรที่ขาดประสิทธิภาพ

ขณะที่พนักงานที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในช่วงกรณีศึกษาเกิดความไม่พอใจกับการตัดสินใจของกองบรรณาธิการ เนื่องจากเป็นการตัดสินใจฝ่ายเดียว ไม่มีการปรึกษาฝ่ายอื่น ๆ รวมถึงไม่มีการชี้แจงบอกกล่าวแผนการนำเสนอ ทำให้พนักงานส่วนหนึ่งเกิดความกังวลว่าไทยพีบีเอส จะได้รับผลกระทบ ส่งผลต่อสวัสดิภาพของตนเอง ในกรณีนี้แหล่งข้อมูลให้ความเห็นว่า ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนในองค์กรยังขาดความเข้าใจในภารกิจหน้าที่ของสื่อสาธารณะ และยังไม่เข้าใจอัตลักษณ์ของไทยพีบีเอสเพียงพอ

นอกจากนี้ยังพบว่า แนวทางการออกอากาศส่วนหนึ่งของไทยพีบีเอส มาจากความคิดเห็นของผู้ชมที่สะท้อนผ่านสภาผู้ชมผู้ฟังรายการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ฝ่ายนโยบาย และฝ่ายบริหารให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก และมักนำข้อมูลเหล่านี้มาประกอบแนวทางการทำงานของสื่อ จนในบางครั้งทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานได้ยากขึ้น

2.2 ปัจจัยภายนอก

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยภายนอกที่แหล่งข้อมูลระบุว่า เป็นสิ่งที่ไทยพีบีเอสไม่สามารถควบคุมได้ คือ กฎข้อบังคับ ซึ่งได้แก่ คำสั่งของกองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือ ศอ. รศ. ที่บังคับใช้ ในกฎอัยการศึก 20 พฤษภาคม 2557 ทำให้ไทยพีบีเอสต้องระมัดระวัง เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอมากขึ้น จนบางรายการเป็นไปในลักษณะที่สุ่มเสี่ยง ผู้ชมมองว่าก่อให้เกิดความขัดแย้ง จึงต้องมีการถอดถอน กลายเป็นจุดเริ่มต้นทำให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติจับตาการนำเสนอของไทยพีบีเอสมากขึ้นกว่าเดิม กระทั่งวันรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ได้มีการออกประกาศ ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2550 และออกประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ทำให้กองบรรณาธิการต้องเรียกประชุมด่วนเพื่อ

วางแผนการทำหน้าที่ในฐานะสื่อสาธารณะในช่วงภาวะคับขันที่สื่ออื่น ๆ ไม่สามารถออกอากาศได้ เป็นที่มาของการตัดสินใจออกอากาศผ่านทางยูทูบ เพื่อรายงานสถานการณ์ต่อประชาชน

และเนื่องจากเนื้อหาช่วงทำรายการฝ่าวิกฤตการเมืองไทย มีการเชิญนักวิชาการ มาแสดงความคิดเห็นในรูปแบบการสัมภาษณ์สดทางโทรทัศน์ มีเนื้อหาเป็นไปในลักษณะสุ่มเสี่ยง ทำให้เกิดกระแสจากผู้ชมเป็นอย่างมากทั้งในแง่บวกและแง่ลบ โดยส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการทำหน้าที่ของไทยพีบีเอส ขณะที่อีกส่วนมองว่าการนำเสนอในช่วงทำรายการอาจก่อให้เกิดการยุยง ปลุกปั่น และความขัดแย้งได้มากขึ้น จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทั้งสถานการณ์ และผู้ชม คือปัจจัยภายนอกที่ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถควบคุมได้

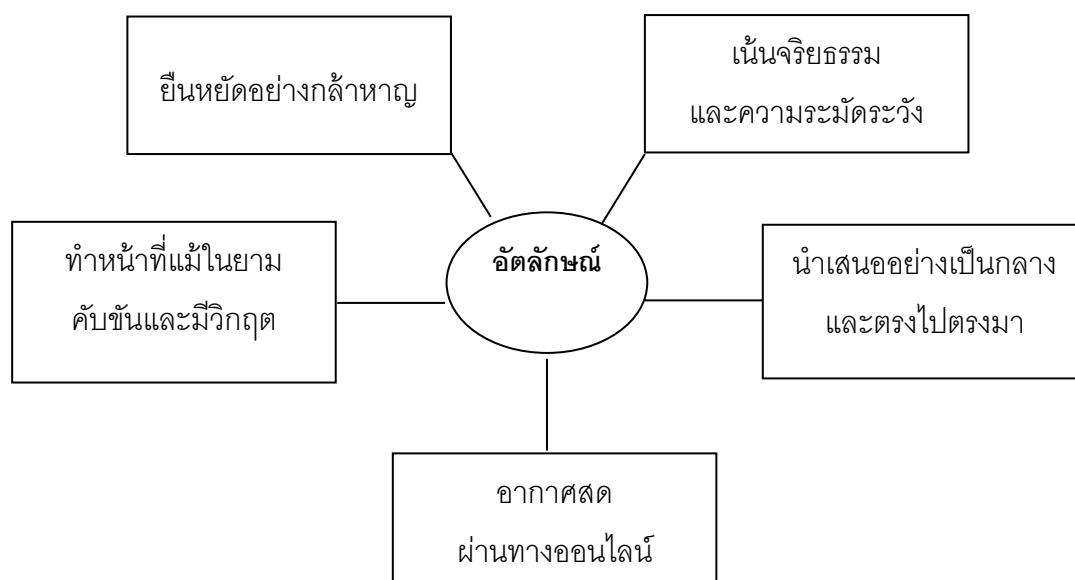
3. แนวทางการกำหนดรูปแบบการนำเสนอข่าว ที่มีความเหมาะสมกับการทำหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ภายใต้กรอบของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยค้นพบว่า นอกจากไทยพีบีเอสจะยึดเอากรอบของ พรบ. สสท. และจริยธรรม สสท. มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตัดสินใจ และวางแผนการนำเสนอข่าว ผู้ปฏิบัติงานยังนำเอาประสบการณ์จากการทำหน้าที่ในช่วงสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในอดีตมาปรับใช้ เช่น การคาดการณ์เหตุการณ์ การติดตามข้อมูล โดยส่งผู้สื่อข่าวภาคสนามลงพื้นที่ที่กระจายไปตามจุดต่าง ๆ คอยรายงานข่าวสถานการณ์ให้กองบรรณาธิการทราบ ซึ่งกองบรรณาธิการจะนำมารวบรวม กลั่นกรองและนำเสนอ โดยคำนึงถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรทำ ในภาวะวิกฤต ตาม Thai PBS's Style Book ด้วยการใช้อุปกรณ์หรือช่องทางในการออกอากาศเท่าที่จะทำได้

ขณะที่การเชิญนักวิชาการมาแสดงความคิดเห็นควรขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ข้อจำกัด ด้านกฎหมาย และจริยธรรม ตามวิจรรณญาณของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการออกอากาศทุกฝ่าย ซึ่งเกิดจากการหารือร่วมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 อัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร

ภาพประกอบที่ 5.1 โมเดลแสดงอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร

จากภาพที่ 5.1 แสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร หมายถึง ความโดดเด่นที่ไทยพีบีเอสมีมากกว่า หรือแตกต่างจากสื่ออื่นอย่างชัดเจน นั่นเป็นเพราะนโยบายและวิสัยทัศน์ของไทยพีบีเอส คือ การมุ่งมั่นผลิตข่าวที่สามารถขับเคลื่อนสังคม นำพาสังคมให้รู้เท่าทันความเป็นไปและความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งรอบตัวและรอบโลก รวมถึงสร้างความตระหนักให้แก่สังคมได้ สอดคล้องกับหลักการพื้นฐาน (Principle) ที่สื่อสาธารณะควรยึดถือ ตามที่ Price M. and Raboy M. (2001, อ้างถึงใน พัทธนันท์ วิเศษสมวงศ์, 2551, หน้า 24) ได้กำหนดและนิยามไว้ ได้แก่ การเข้าถึงประชาชนทุกคน มีความหลากหลาย เป็นอิสระ และโดดเด่น

ดังนั้น ทั้งนโยบายและวิสัยทัศน์ของไทยพีบีเอส จึงยึดตามพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ปี 2551 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งระบุว่า ไทยพีบีเอสมีหน้าที่ส่งเสริมการรับรู้และการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมของประชาชน เพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เป็นธรรม มีความกล้าหาญในการรายงานข่าวสารและเสนอประเด็นได้เถียง

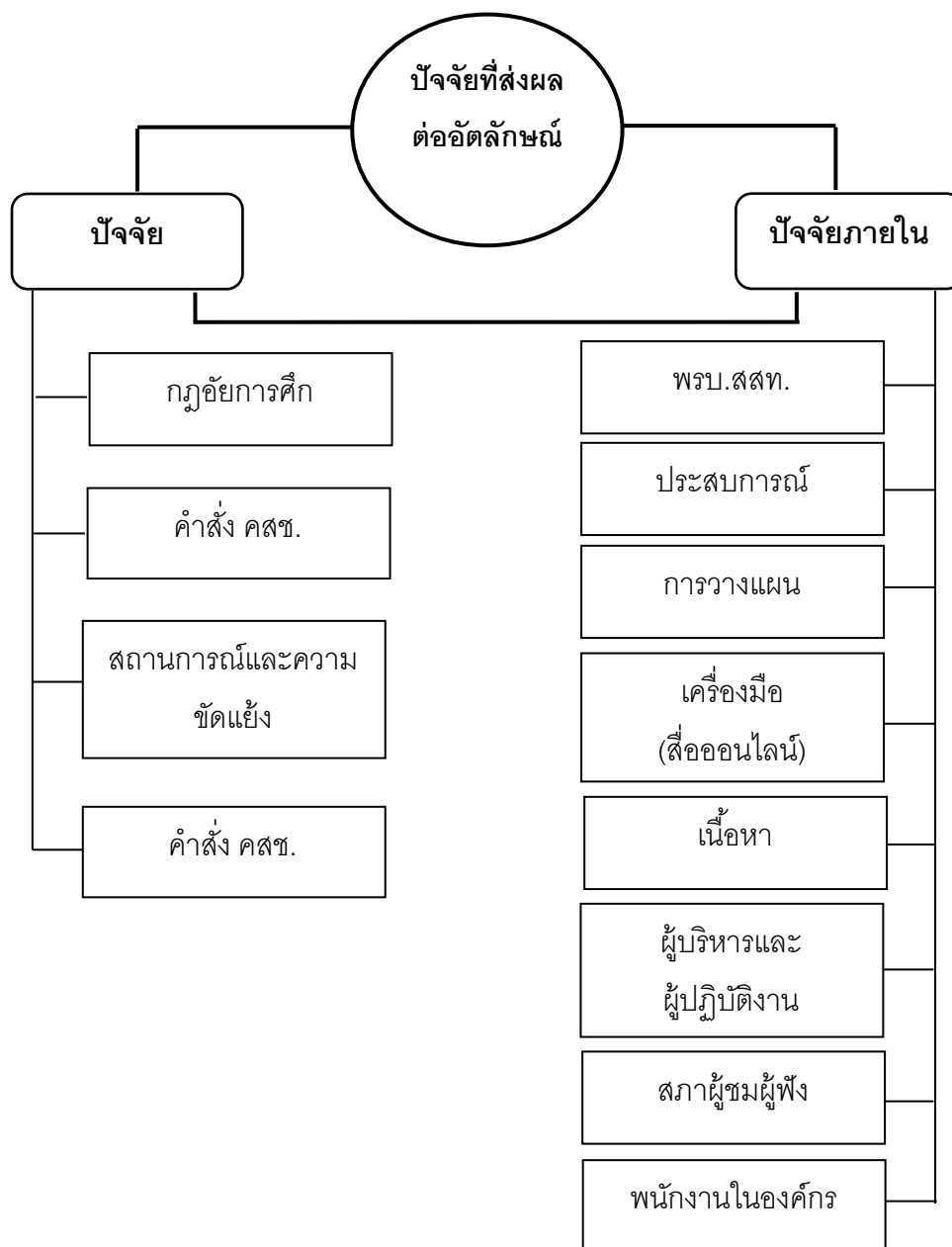
โดยยึดถือประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ดังนั้นหากวิเคราะห์จากเหตุการณ์ที่ไทยพีบีเอสตัดสินใจนำเสนอข่าว ท่ามกลางคำสั่งประกาศห้ามสื่อแพร่ภาพออกอากาศ จะพบว่า อัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอสในช่วงกรณีศึกษา มีความชัดเจนในเรื่องของความมุ่งมั่น ยืนหยัดทำหน้าที่สื่ออย่างกล้าหาญเต็มกำลัง ขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับแรงกดดัน ตรงกับความเห็นของสื่อต่างชาติอย่าง นิค นีออสติทซ์ ช่างภาพและนักข่าวอิสระชาวเยอรมัน ที่ว่า สื่ออาจมีจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกันได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นกลางเสมอไป แต่สิ่งสำคัญคือ สื่อควรทำหน้าที่นำเสนอข้อเท็จจริง (อ้างถึงใน ทลิตา สุพัฒน์รังสรรค์, 2555, อ้างถึงใน ส่องสื่อไทย จากในสู่นอก, ออนไลน์)

แม้การนำเสนอทำให้ผู้ชมส่วนหนึ่งไม่พอใจ แต่เนื่องจากผู้บริหาร กองบรรณาธิการ ในขณะนั้น เห็นถึงความสำคัญของการทำหน้าที่สื่อเพื่อประชาชนในภาวะวิกฤต จึงพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อให้ไทยพีบีเอสได้ทำหน้าที่อย่างสุดความสามารถ แสดงถึงการยึดมั่นต่อกรอบความคิดในการทำข่าวของสื่อสาธารณะ และสิ่งที่ควรทำตามสาระสำคัญของ Thai PBS's Style Book (สำนักข่าว, 2557) ที่ว่า ไทยพีบีเอสควรให้ความสำคัญถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการนำเสนอข่าวนั้น ๆ มากกว่าการตอบสนองต่อความอยากรู้อยากเห็นของผู้ชมทั้งในสถานการณ์ปกติและช่วงวิกฤติ โดยรายงานปรากฏการณ์ต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน ให้ข้อเท็จจริงรอบด้าน สำคัญคือตระหนักถึงบทบาทในการช่วยผ่อนเพลา หรือหาทางออกของปัญหาหรือสถานการณ์วิกฤตด้วยการทำหน้าที่เป็นกลไกส่วนหนึ่งของกระบวนการขับเคลื่อน

และเนื่องจากหน้าจอหลักทางโทรทัศน์ไม่สามารถออกอากาศได้ตามปกติ กองบรรณาธิการ จึงได้ประชุมหารือ ตัดสินใจอาศัยช่องทางสื่ออื่น ๆ ที่มีมารองรับ นำมาสู่การออกอากาศทางออนไลน์ ซึ่งกลายเป็นว่าเข้าถึงผู้ชมได้ดีในระดับหนึ่ง เห็นได้จากกระแสตอบรับ และยอดวิวผู้ชมที่มากถึงหลักแสนในเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อของประชาชนเปลี่ยนแปลง ประชาชนต้องการข่าวสารจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม แม้ช่วงเวลาดังกล่าวไทยพีบีเอสทำให้ผู้ชมเห็นถึงอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวได้ชัดเจนขึ้น แต่ขณะเดียวกันในการปฏิบัติหน้าที่ก็ยังมีข้อผิดพลาดด้านเนื้อหาที่ส่งผลโดยตรงต่ออัตลักษณ์ คือ การเชิญนักวิชาการที่มีที่กำไม่เป็นกลางมาแสดงความคิดเห็น ทั้งที่สถานการณ์กำลังตึงเครียดและขัดแย้ง ทำให้ผู้ชมเคลือบแคลงถึงความเป็นกลางของไทยพีบีเอส จึงถือได้ว่าการนำเสนอในเหตุการณ์ดังกล่าว เข้าข่ายอาจตกเป็นเครื่องมือของการโฆษณาชวนเชื่อหรือการประชาสัมพันธ์ ที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยเฉพาะข่าวที่ละเอียดอ่อนและเกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง

ส่วนที่ 2 อภิปรายปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์
ไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร

ภาพประกอบที่ 5.2 โมเดลแสดงปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์
ไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร

จากภาพประกอบที่ 5.2 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร สามารถจำแนกได้ 2 ส่วน คือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ขณะเดียวกันปัจจัยภายนอกเองก็ส่งผลต่อเนื่องถึงปัจจัยภายในโดยตรง ดังนี้

2.1 ปัจจัยภายนอก

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยภายนอกคือสิ่งที่ไทยพีบีเอสไม่สามารถควบคุมได้ ได้แก่ กฎข้อบังคับ ไม่ว่าจะเป็น คำสั่งของกองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือ ศอ. รศ. ที่บังคับใช้ในกฎอัยการศึก 20 พฤษภาคม 2557 และการส่งเจ้าหน้าที่ทหารเข้ามาดูแลความเรียบร้อยของการนำเสนอเพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวาย ทำให้ไทยพีบีเอสต้องระมัดระวัง เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอมากขึ้น และเมื่อการนำเสนอของไทยพีบีเอสในบางรายการเป็นไปในลักษณะที่สุ่มเสี่ยง ผู้ชมมองว่าก่อให้เกิดความขัดแย้ง จึงมีการถอดถอนบางรายการ กลายเป็นจุดเริ่มต้นทำให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ จับตากรณำเสนอของไทยพีบีเอสมากขึ้นกว่าเดิม กระทั่งวันรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ได้มีการออกประกาศ ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2550 และออกประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หนึ่งในนั้นคือ ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 14/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง ห้ามสร้าง ความขัดแย้งหรือต่อต้านการปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ทำให้กองบรรณาธิการต้องเรียกประชุมด่วนเพื่อวางแผนการทำหน้าที่สื่อ ในฐานะสื่อสาธารณะแห่งแรกและแห่งเดียวของประเทศไทย เป็นที่มาของการตัดสินใจออกอากาศผ่านทางยูทูบ เพื่อรายงานสถานการณ์ ความคับหน้าอันเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ในช่วงภาวะคับขันที่สื่ออื่น ๆ ไม่สามารถออกอากาศได้ สะท้อนให้เห็นขั้นตอนและความหมาย ตามแนวคิดเกี่ยวกับการรัฐประหารที่ว่า รัฐประหาร เป็นคำจากภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษนำมาใช้ทับศัพท์ หมายถึง การใช้กำลังยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงรัฐบาล หรือการเข้ายึดนโยบายของรัฐโดยกำลังจากกลุ่มผู้มีอำนาจ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงผู้นำของสถาบันการปกครอง อาจเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่เกิดขึ้น (สมหมาย วิชาวรรณ, 2543, อ้างถึงใน พันเอก สุรพัฒน์ นาลอง, 2554, หน้า 10)

นอกจากการยึดพื้นที่สื่อและออกคำสั่งห้ามเผยแพร่ การควบคุมเนื้อหายังแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดในการทำหน้าที่ของสื่อสาธารณะ สอดคล้องกับผลงานวิจัยเรื่อง บทบาทหน่วยรบพิเศษในการรัฐประหารในช่วงปี พ.ศ.2509 - พ.ศ.2549 ของ พันเอก สุรพัฒน์ นาลอง (2554) ที่พบว่า บทบาทของทหารในการทำรัฐประหารแต่ละยุค อาจมีความเหมือนหรือแตกต่างกัน แต่ไม่ว่ายุคไหน สื่อก็จะถูกควบคุมและจำกัดสิทธิเสรีภาพ และเนื่องจากที่มาของการรัฐประหารครั้งนี้ส่วนหนึ่ง

เกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองที่ทวีคูณขึ้นจนกลายเป็นความรุนแรง มีการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย แม้ไทยพีบีเอสพยายามนำเสนอข่าวสารด้วยเนื้อหาที่สมดุลเป็นกลาง แต่ก็ยังมีกระแสตอบรับในแง่ลบออกมา โดยเฉพาะเมื่อไทยพีบีเอสเลือกที่จะนำเสนออีกแง่มุมของความเห็นผ่านนักวิชาการ ในช่วงทำรายการฝ่าวิกฤตการเมืองไทย ด้วยการสัมภาษณ์สดทางโทรศัพท์ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถควบคุมได้ เนื้อหาในช่วงดังกล่าวจึงเป็นไปในลักษณะสุมเสียด ผู้ชมส่วนหนึ่งมองว่าการนำเสนอดังกล่าวอาจก่อให้เกิดการยุยงปลุกปั่น และความขัดแย้งได้มากขึ้น ขณะที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนหนึ่งมองว่า เป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมือง ทำให้สื่อทำงานได้ยากขึ้น จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทั้งสถานการณ์และผู้ชม คือปัจจัยภายนอกที่ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถควบคุมได้

2.2 ปัจจัยภายใน

ผู้วิจัยค้นพบว่า แม้ปัจจัยภายในบางอย่างคือสิ่งที่สามารถควบคุมได้ เช่น รูปแบบการนำเสนอที่เปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ โดยเฉพาะเมื่อมีสถานการณ์ฉุกเฉินนอกเหนือจากที่ระบุไว้ในเนื้อหา หรือช่องทางการนำเสนอซึ่งเป็นเครื่องมือในการทำหน้าที่ แต่ขณะเดียวกันปัจจัยภายนอกก็กลายเป็นข้อจำกัดที่บีบบังคับ หรือส่งผลต่อปัจจัยภายในบางอย่างเช่นเดียวกัน ในกรณีนี้ไทยพีบีเอสจึงเลือกใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือ เนื่องจากเมื่อ คสช. ออกประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 4/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การถ่ายถอดออกอากาศของสถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์ และสถานีวิทยุชุมชน โดยให้สถานีวิทยุกระจายเสียงทุกสถานี ทั้งที่เป็นของราชการและเอกชน งดรายการประจำสถานี และให้ถ่ายถอดกระจายเสียงจากสถานีวิทยุกระจายเสียงของกองทัพบก ไทยพีบีเอสจึงอาศัยการมีเครื่องมือคือช่องทางออนไลน์ ตัดสินใจออกอากาศสดผ่านทางยูทูป ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วมากขึ้น แสดงให้เห็นอิทธิพลของสื่อใหม่ และการก้าวเข้าสู่ยุคของสื่อ ซึ่งกลายเป็นช่องทางหลักที่ตอบสนองความต้องการรับรู้ข่าวสารของประชาชนในปัจจุบัน ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ นักวิชาการด้านการสื่อสารได้แบ่งการเกิดขึ้นของสื่อกับพื้นที่สาธารณะเป็น 3 ยุค โดยสื่อออนไลน์จัดว่าเป็นสื่อสาธารณะยุคที่สาม หรือยุคปัจจุบัน ที่การสื่อสารเสมือนจริง มีสื่อคอมพิวเตอร์หรือสื่อออนไลน์แบบพกพาเป็นสื่อกลาง ทำให้สามารถสื่อสารได้ในแบบการเผชิญหน้า พุดคุยตัวต่อตัวบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (กาญจนา แก้วเทพ, 2543, อ้างถึงใน ศรีบุญญา ไชยวรรณ, 2554, หน้า 17) ซึ่งนี่เองกลายเป็นจุดเริ่มต้น ทำให้ไทยพีบีเอสนำช่องทางออนไลน์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอข่าวและรายการ ควบคู่ไปกับการเผยแพร่ทางโทรทัศน์มาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม หลังการออกอากาศสดทางยูทูปในวันรัฐประหารได้ 2 ชั่วโมง 6 นาที เจ้าหน้าที่ทหารที่เข้าควบคุมพื้นที่ก็ได้รับคำสั่งเด็ดขาดให้ไทยพีบีเอสยุติการออกอากาศทันที ส่วนหนึ่ง

เพราะนอกจากสถานการณ์ความคับหน้า และข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับประชาชนในช่วงที่บ้านเมืองกำลังวิกฤต ไทยพีบีเอสได้มีการเชิญนักวิชาการมาแสดงความคิดเห็น และช่วงหนึ่งไม่สามารถควบคุมเนื้อหาที่มีความสุ่มเสี่ยงได้ ในกรณีนี้ผู้ปฏิบัติงานระบุตรงกันว่า ส่วนหนึ่งเป็นความผิดพลาดจากการทำหน้าที่โดยขาดการวางแผน ส่งผลให้ผู้ชมส่วนหนึ่งมีทัศนคติลบต่อภาพความเป็นกลางของผู้ดำเนินรายการ เป็นไปตามแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้ประกาศข่าวในทัศนะของแนนซี เรียร์ดอน (Reardon, 2007, อ้างถึงใน ญัฐธวัช อิงควิธาน, 2554, หน้า 7) ที่กล่าวถึงความหมายของผู้ประกาศข่าวไว้ว่า ผู้ประกาศข่าว คือ ผู้ที่ทำหน้าที่นำเสนอข่าวสารซึ่งมีความสำคัญต่อหน้าจอโทรทัศน์ เพราะต้องใช้ความเชี่ยวชาญและความสามารถในการทำหน้าที่ นอกจากนี้ยังเป็นผู้สะท้อนภาพลักษณ์ของสถานีโทรทัศน์ด้วย

ขณะที่ ศศิณา วิมุตตานนท์ ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 (2552, อ้างถึงใน ญัฐธวัช อิงควิธาน, 2554, หน้า 11 - 12) ได้กล่าวถึงหนึ่งในคุณสมบัติของผู้ประกาศข่าวที่ดีไว้ว่า ผู้ประกาศข่าวต้องมีจรรยาบรรณ หมายถึง ความเป็นกลางในการนำเสนอข่าว ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือใส่อารมณ์กับข่าว แต่ควรถ่ายทอดสารอย่างตรงไปตรงมา เป็นกลางและไม่เห็นแก่ประโยชน์ของใคร

จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การทำหน้าที่ของผู้ดำเนินรายการไม่เพียงส่งผลต่อเนื้อหา และภาพลักษณ์ หากยังเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ขององค์กร ซึ่งมีผลสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เฉลิมชัย ปัญญาดี (2553) เรื่องอัตลักษณ์และการสร้างอัตลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ว่า อัตลักษณ์อาจสร้างขึ้นได้ ทั้งจากคนภายใน และคนภายนอก ซึ่งในกรณีนี้แม้คนในไทยพีบีเอสพยายามสร้างอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวให้ชัดเจน หากความผิดพลาดก็อาจทำให้ผู้ชมมองไม่เห็นอัตลักษณ์ที่มี หรือมองอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอสในมุมที่ต่างออกไปได้เช่นกัน

กรณีที่เกิดขึ้นยังส่งผลให้ คสช. ออกประกาศเรื่องการทำหน้าที่ของสื่อเพิ่มเติมอีกหลายฉบับ เช่น ประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 14/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง ห้ามสร้างความขัดแย้งหรือต่อต้านการปฏิบัติงานของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ โดยห้ามเจ้าของกิจการสื่อสิ่งพิมพ์ และรายการวิทยุโทรทัศน์ทุกประเภท บรรณาธิการ พิธีกร และสื่อมวลชนเชิญบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ทั้งในส่วนของข้าราชการและนักวิชาการ รวมทั้งอดีตผู้ปฏิบัติงานในศาล และกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนองค์กรอิสระ ให้สัมภาษณ์หรือแสดงความคิดเห็นในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง บิดเบือน และสร้างความสับสนให้กับสังคม

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 17/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต โดยให้ผู้บริการอินเทอร์เน็ตทุกราย ติดตาม ตรวจสอบ และระงับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่มีการบิดเบือน ยุยงปลุกปั่น มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมถึงให้ไปรายงานตัวที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

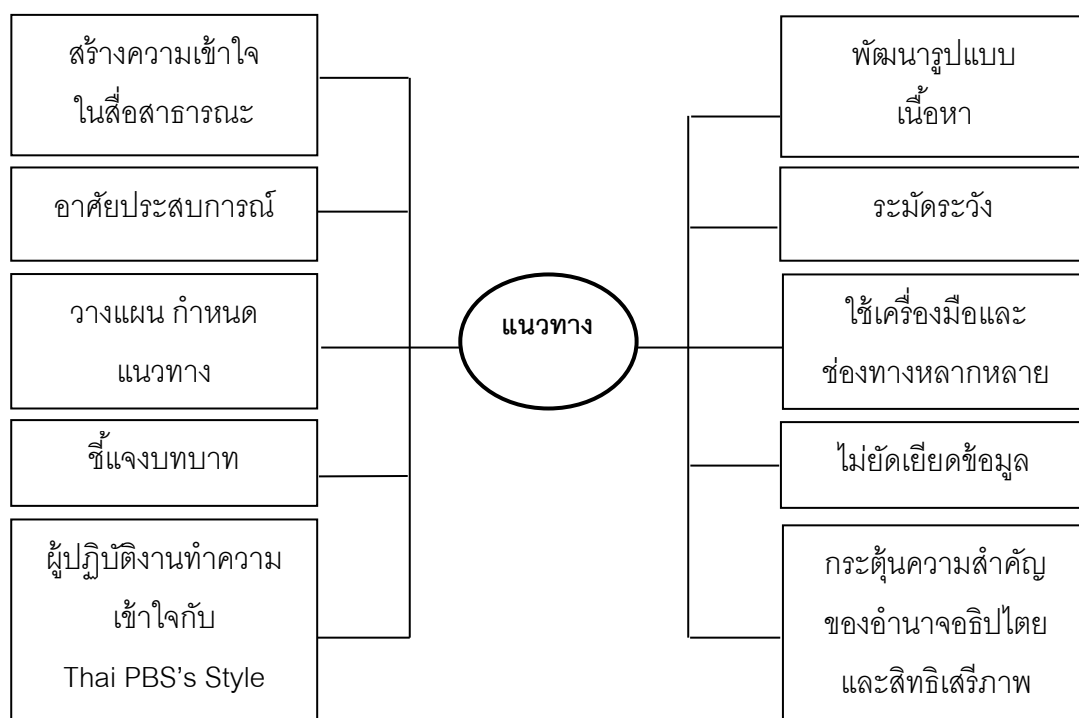
ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 18/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะให้ผู้ประกอบกิจการ และผู้ให้บริการด้านสื่อมวลชนทุกประเภท ทั้งสถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีโทรทัศน์ภาคพื้นดิน สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม เคเบิล โทรทัศน์ระบบดิจิทัล และโทรทัศน์อินเทอร์เน็ตทุกสถานี หนังสือพิมพ์ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งผู้ให้บริการด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อออนไลน์ทุกประเภท อันรวมถึงการสื่อสารทางสังคม ด่วนให้นำเสนอข้อมูลข่าวสารอันมีลักษณะต้องห้ามตามประกาศ คสช.

นอกจากกระแสจากฝ่ายทหารโดยตรง การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอสในช่วงกรณีศึกษายังก่อให้เกิดกระแสจากพนักงานภายในไทยพีบีเอส เนื่องจากการตัดสินใจทำหน้าที่สวนทางกับประกาศของ คสช. เป็นที่รับรู้กันเฉพาะในเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าวเท่านั้น พนักงานฝ่ายอื่นไม่รับรู้ถึงแผนงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเบื้องหลังที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาสื่อใหม่ และเจ้าหน้าที่ออกอากาศ ไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือคำสั่งใด ๆ การปฏิบัติงานเป็นเพียงข้อมูลที่ได้รับรู้หน้างาน ขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับความเสี่ยง เนื่องจากทหารที่เข้าควบคุมพื้นที่มีคำสั่งให้ยุติการออกอากาศ และถามหาความรับผิดชอบ ซึ่งผู้ใหญ่หรือกองบรรณาธิการในขณะนั้นไม่สามารถให้คำตอบกับผู้ปฏิบัติงานได้ แสดงถึงปัญหาของการสื่อสารภายในองค์กรที่ขาดประสิทธิภาพ สะท้อนว่า แม้กองบรรณาธิการมีการประชุมวางแผนการผลิตข่าวร่วมกัน ตามที่ระบุไว้ในแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดรายการโทรทัศน์ แต่ขณะเดียวกันกองบรรณาธิการก็ไม่ได้แจ้งแผนงานหรือคำสั่ง อันสะท้อนถึงการไม่ให้ความสำคัญกับทีมผลิต ไม่เป็นบ่งบอกถึงการไม่ทำตามกระบวนการตามแนวคิดของ ญัฐสุวัฒน์ สุทธิโยธิน (2549, หน้า 36 - 38) ที่ว่า การกำหนดรูปแบบการนำเสนอจะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามแผนงาน หรือผังรายการที่วางไว้ โดยรายการข่าวที่เป็นการออกอากาศสดจะมีผู้ควบคุมการผลิตหรือโปรดิวเซอร์ ทำหน้าที่ร่วมกับทีมผลิตรายการ

ขณะที่กระแสจากพนักงานภายในฝ่ายอื่น ๆ เกิดจากความกังวลว่าไทยพีบีเอสจะได้รับผลกระทบ และส่งผลต่อสวัสดิภาพของตนเอง ซึ่งกรณีนี้ผลการวิจัยพบว่า ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนในองค์กรยังขาดความเข้าใจในภารกิจหน้าที่ของสื่อสาธารณะ และอัตลักษณ์ของไทยพีบีเอส

นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นหลากหลายจากผู้ชมที่สะท้อนผ่านสภาผู้ชมผู้ฟังรายการ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ฝ่ายนโยบาย และฝ่ายบริหารให้ความสำคัญ มักนำข้อมูลเหล่านี้มาประกอบแนวทางการทำงานของสื่อ จนในบางครั้งผู้ปฏิบัติงานสะท้อนว่าทำให้ทำงานยากขึ้น ความเห็นต่างดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ กายาทรี เวนกิท สวารัน ผู้อำนวยการสมาพันธ์ผู้สื่อข่าวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAPA) ที่ตั้งข้อสังเกตถึงบทบาทของสื่อกับการจรรโลงประชาธิปไตย ไว้ว่า แม้ปัจจุบันสื่อจะมีความหลากหลายทั้งในแง่ของจำนวนและรูปแบบ แต่กลับไม่มีความหลากหลายในแง่มุมมองเนื้อหา เพราะแต่ละสื่อมีจุดยืนทางการเมืองของตนเอง สังคมไทยจึงไม่มีสื่อเพียงพอที่จะนำเสนอในความแตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะเมื่อมีสื่อใหม่เกิดขึ้น มีพื้นที่นำเสนอใหม่ ๆ ในทางออนไลน์ แต่กลับทำให้เกิดการแบ่งแยกของผู้คนที่เห็นแตกต่าง และทำให้เกิดการเล็งกรับเฉพาะสื่อที่ตรงกับความต้องการของตนเอง (อ้างถึงใน ทลิตา สุพัฒน์รังสรรค์, 2555)

ส่วนที่ 3 อภิปรายแนวทางในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอข่าวที่มีความเหมาะสมกับการทำหน้าที่ของไทยพีบีเอส ภาวะภายใต้กรอบการรัฐประหาร

ภาพประกอบที่ 5.3 โมเดลแสดงแนวทางในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอข่าวที่มีความเหมาะสมกับการทำหน้าที่ของไทยพีบีเอส ภาวะภายใต้กรอบการรัฐประหาร

จากภาพประกอบที่ 5.3 แสดงให้เห็นว่า แม้ พรบ. สสท. จะเป็นกรอบในการนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอส ขณะเดียวกันไทยพีบีเอสก็ต้องเผชิญกับปัจจัยในการนำเสนอไม่ต่างจากสื่ออื่นดังที่ระบุไว้ในแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดรายการโทรทัศน์ ตามที่ สันทัต ทองรินทร์ (2553, หน้า 14 - 20) ระบุว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดรายการข่าวโทรทัศน์ สามารถจำแนกได้เป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการจัดรายการข่าว ได้แก่ นโยบาย โครงสร้างการบริหารงานและบุคลากร งบประมาณ รวมถึงวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยี ขณะที่ ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลทางอ้อมต่อการจัดรายการข่าว แต่มีอิทธิพลสูง เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายและวางผังรายการ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม สภาพแวดล้อมทางด้านการเมืองและรูปแบบการปกครอง สภาพแวดล้อมทางด้านกฎหมาย สภาพแวดล้อมทางด้านเทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมทางด้านสถานีคู่แข่ง ซึ่งทั้งหมดล้วนส่งผลต่อการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของข่าว

แสดงให้เห็นว่าแนวทางในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอข่าวที่มีความเหมาะสมกับการทำหน้าที่ของไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร ล้วนต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง แต่เนื่องจากปัจจัยภายนอกคือสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้ ไทยพีบีเอสจึงทำได้เพียงสร้างความเข้าใจในบทบาทของสื่อสาธารณะ และชี้แจงแนวคิด สาเหตุการตัดสินใจปฏิบัติหน้าที่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ

ส่วนการควบคุมปัจจัยภายใน คือ การทำความเข้าใจกับบุคคลในองค์กร ถึงอัตลักษณ์ของไทยพีบีเอส เพื่อให้บุคลากรภายในทุกส่วนมีความเข้าใจตรงกันถึงบทบาทหน้าที่และความเป็นไทยพีบีเอส และมีเป้าหมายร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ที่มีการกล่าวถึงอัตลักษณ์องค์กรไว้ว่า อัตลักษณ์องค์กร (Corporate Identity) คือ การแสดงออกให้เห็นถึงภาพลักษณ์ (Image) ที่ปรากฏต่อสายตาผู้อื่น พร้อม ๆ กับแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ขององค์กรนั้น ซึ่งหมายถึง การสื่อสารภาพลักษณ์ขององค์กรอย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมถึงสร้างความเข้าใจอันดีให้แก่องค์กร บุคลากร ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กร จึงเห็นได้ว่า อัตลักษณ์องค์กรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กร โดยเฉพาะในโลกที่มีการแข่งขันกันอย่างมากในปัจจุบัน (สุมิตรา ศรีวิบูลย์, 2547, อ้างถึงใน สุจรรยา ชาติช่วง, 2555, หน้า 16) เมื่อพนักงานภายในเข้าใจในอัตลักษณ์ ก็จะนำมาสู่การวางแผนประชุมหรือร่วมกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายข่าว ฝ่ายผลิต หรือแม้แต่บุคคลเบื้องหลังที่เกี่ยวข้องกับการออกอากาศ เพื่อการตัดสินใจ หาข้อสรุป

เรื่องรูปแบบ และเครื่องมือในการนำเสนอให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตามกรอบของ พรบ. สสท. และจริยธรรม สสท.

ข้อมูลส่วนหนึ่งยังระบุว่าเครื่องมือในการนำเสนอคือปัจจัยหลัก โดยเฉพาะเมื่อสื่อหลักอย่างโทรทัศน์ไม่สามารถใช้การได้ สื่อใหม่อย่างยูทูปจึงกลายเป็นช่องทางสำคัญ จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สื่อใหม่เป็นเครื่องมือที่ทำให้ประชาชนจดจำไทยพีบีเอสในเหตุการณ์ครั้งนั้นได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดด้านสื่อใหม่ที่ว่า การสื่อสารทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ในเวลาเดียวกัน ซึ่งผู้รับสารจะสามารถรับสารผ่านกระบวนการเลือกเปิดรับข่าวสาร หรือกรองข่าวสาร โดยเลือกเปิดรับหรือเลือกสนใจสื่อและข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาและสนองความต้องการ เลือกรับรู้หรือเลือกตีความข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับทัศนคติ ประสบการณ์เดิม ความเชื่อ ความต้องการ หรือความคาดหวังด้านร่างกาย และอารมณ์ และการเลือกจดจำ หรือสนใจเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อนำไปใช้ในโอกาสต่อไป (Klapper, 1960, อ้างถึงใน ศรัญญา ไชยวรรณ, 2554, หน้า 18)

และเนื่องจากปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ทางการเมือง กฎหมายและข้อบังคับ หรือผู้ชม จะเป็นสิ่งที่ไทยพีบีเอสไม่สามารถควบคุมได้ แต่จากผลการวิจัยพบว่า หากไทยพีบีเอสพยายามทำให้ประชาชนเข้าใจถึงอัตลักษณ์ และเป้าหมายของการนำเสนอได้ รวมถึงรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของสถานีเพื่อประชาชน การทำหน้าที่ของไทยพีบีเอสก็จะสามารถเป็นต้นแบบสื่อสาธารณะได้

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์เรียงเรียง อภิปรายผลการวิจัยพบว่า สิ่งส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอส ประกอบด้วย ปัจจัยภายในและภายนอก ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของแหล่งข้อมูลมานำเสนอ เพื่อเป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ต่อการทำหน้าที่สื่อสาธารณะในภายภาคหน้า ดังนี้

1. ควรมีการสร้างความเข้าใจให้กับพนักงานภายใน ถึงภาระหน้าที่วิสัยทัศน์ และนโยบายที่ต้องดำเนินงานภายใต้กรอบ พรบ. สสท. และความเป็นสื่อสาธารณะ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติงานด้านข่าว เพื่อความเข้าใจร่วมกันในการทำหน้าที่ การตัดสินใจ และการกำหนดรูปแบบการนำเสนอข่าว และรายการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสถานี

2. ต้องมีการประชุมหารือเพื่อวางแผน และหาทางออกร่วมกันทุกฝ่าย เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ไม่ให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดรู้สึกว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของไทยพีบีเอส และมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบหลักเป็นผู้ตัดสินใจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว

3. กองบรรณาธิการควรวางแผนการนำเสนอ และกำหนดเนื้อหาให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดจากเนื้อหาที่ควบคุมไม่ได้ เช่นเดียวกับในสถานการณ์ที่มีการสัมภาษณ์สด นักวิชาการ ในรายการฝ่าวิกฤตการเมืองไทย ในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557

4. ควรมีการพัฒนารูปแบบการนำเสนอให้แปลกใหม่ เพื่อให้เข้าถึงผู้ชมทุกกลุ่มทุกวัย อย่างเท่าเทียม ไม่ว่าจะในช่วงที่สถานการณ์เป็นปกติ หรือในภาวะวิกฤต เพราะปัจจุบันยังมีประชาชนจำนวนไม่น้อยที่ไม่รู้จัก ไม่เข้าใจภารกิจของไทยพีบีเอส เนื่องจากไม่สนใจที่จะรับชม

5. ปัจจัยภายนอกแม้จะไม่สามารถควบคุมได้ แต่หากไทยพีบีเอสสามารถสร้างความเชื่อมั่น สร้างอัตลักษณ์ให้ผู้ชมรับรู้และเข้าใจถึงความเป็นสื่อสาธารณะได้ เมื่อผู้ชมรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของสถานี ไม่ว่าจะสถานการณ์ใดไทยพีบีเอสก็จะเป็นสื่อที่ประชาชนนึกถึงเป็นอันดับแรก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาความเข้าใจในอัตลักษณ์ และการทำหน้าที่สื่อของไทยพีบีเอส กับพนักงานภายในทุกฝ่าย เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการสร้างอัตลักษณ์ของการเป็นสื่อสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทยที่ประสบความสำเร็จ และเพื่อนำไปต่อยอดสู่การสร้างสรรค์สื่อที่มีคุณภาพตามเป้าหมายของสื่อสาธารณะ

2. ควรทำการศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ชมต่อเนื้อหาการออกอากาศของไทยพีบีเอส เพื่อนำมาสู่การกำหนดรูปแบบการนำเสนอที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายมากขึ้น